

SEMNIFICAȚIA ARHETIPALĂ A COPILULUI MITIC DIN EPOSUL NUVELISTIC

Tatiana BUTNARU

Doctor în filologie, conferențiar universitar

E-mail: tbotnaru66@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5771-9081>

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM (Chișinău)

THE ARCHETYPAL MEANING OF THE MYTHICAL CHILD FROM THE SHORT STORY EPIC

Abstract

In this article, we have tried to reveal the archetypal meaning of the mythical child, one of the folkloric topos, which manifests itself in the novelistic epic through a series of deep artistic symbols and images. This folkloric archetype can be found in several ballad subjects, where a special sacral ambience is transfigured. When reading several ballad versions with a family theme, such as *Meșterul Manole*, *Nevasta fugită*, *Nevasta alungată*, *Femeia prinsă de turc* etc., are highlighted some poetic situations of archetypal origin, where a humanized nature persists, she participates directly in the soul life of the epic heroes, and the child left within its primordial rhythms, will take on an integrative function in the cosmic plane, being placed in the general harmony of the universe.

Keywords: mythical child, integrative aesthetic function, archetypal meaning, Danaid complex, mythical initiation, existential cosmogony, elements of nature.

Rezumat

În articolul de față, am încercat să dezvăluim semnificația arhetipală a copilului mitic, unul dintre toposurile folclorice care se manifestă în eposul nuvelistic printr-o serie de simboluri și imagini artistice de profunzime. Acest arhetip folcloric se regăsește în mai multe subiecte baladești, unde este transfigurată o ambianță sacrală deosebită. La lectura mai multor versiuni baladești cu tematică familială, cum ar fi „Meșterul Manole”, „Nevasta fugită”, „Nevasta alungată”, „Femeia prinsă de turc” ș.a., sunt evidențiate niște situații poetice de sorginte arhetipală, unde persistă o natură umanizată, ea participă direct la viața sufletească a eroilor epici, iar copilul, lăsat în cadrul ritmurilor ei primordiale, va prelua o funcție integratoare în planul cosmicului, fiind amplasat în armonia generală a universului.

Cuvinte-cheie: copil mitic, funcție estetică integratoare, semnificație arhetipală, complex danaidic, inițiere mitică, cosmogonie existențială, stihii ale naturii.

În tradiția folclorică a românilor, un loc aparte îl ocupă complexul ritualic al maternității, aprofundat printr-o serie de simboluri și imagini poetice de sorginte mitică, care integrează personajele epice într-un spațiu sacralizat, determinat de ritmurile primare ale naturii, este vorba de o armonie generală a universului, unde elementele telurice și cele celeste determină anturajul selenar al cosmosului. În această ordine de idei, ne putem referi și la semnificația arhetipală a copilului mitic, prezent în mai multe specii din creația populară orală: cântece, legende, colinde, balade, căruia autorul anonim îi atribuie o funcție integratoare în armonia generală a universului. De subliniat că, în majoritatea cazurilor, narațiunea epică este orientată de a prefigura acest arhetip mitic într-o ambianță specifică, unde bunele ursitoare vor poposi ca într-o „lume de basm populat de zeități și stihii binefăcătoare”, având menirea să dezvăluie „o augustă împăcare a omului cu firea veșnic armonioasă și de a aduce o mișcare mai calmă în ritmul agitat al narațiunii” (Ciompec, 1979, p. 45). Din această perspectivă, în mai multe lucrări folclorice, este transfigurată o natură umanizată, ea participă direct la viața sufletească a eroilor epici, iar copilul lăsat în grija ritmurilor ei primordiale va prelua o funcție integratoare în planul cosmicului, el capătă niște calități mitice neobișnuite și exprimă ideea de continuitate a vieții. Astfel, în balada „Meșterul Manole”, prin imaginea arhetipală a copilului mitic, vor fi dezvăluite noi dimensiuni ontologice, or, geniul anonim relevă noi niveluri de aprofundare a trăirilor umane, care vor fi incluse în tendința de exteriorizare a unui „sentiment total, abisal, ireversibil, în stare de cele mai sublime momente de elevație, dar și de catastrofele cele mai dureroase” (Fochi, 1988, p. 15). Următoarele versuri dintr-un text baladesc despre jertfa zidirii înregistrat de către Alexandru Teodorescu:

„Copilașul tău,
Pruncușorul meu,
Vază-l Dumnezeu,
Tu cum l-ai lăsat
În pat
Desfășat,
Zânele c-or trece,
La el s-or întrece,
Țată că i-or da;
Ninsoarea d-o ninge,
Pe el mi l-or unge;
Ploi când o ploua;
Pe el l-or scălda
Vânt când o sufla,
Mi l-o legăna,
Dulce legănare,
Pân' s-o face mare” (Teodorescu, 1982, p. 526)

relevă o situație arhetipală raportată „unei stări primare geomorfe reprezentată prin asocierea vegetalului” (Rusu, 2005, p. 55). Lăsat „sub directa îngrijire plină de solitudine a naturii” (Fochi, 1980, p. 311), personajul epic poartă o semnificație mitico-legendară, condensată până la saturație în niște stări sufletești de excepție. Cu această ocazie, va fi intuită o cosmogonie existențială orientată spre sâmburele generator al universului, iar ocrotirea pruncului de către elementele naturii, un aspect ce se regăsește în mai multe texte bladești, indică perpetuarea unor modele mitice străvechi, acestea fiind întrevăzute drept „un material, probabil, foarte vechi” (*ibidem*), așa cum ne informează Adrian Fochi. Este vorba de un fond mitic arhaic, trecut printr-un îndelung proces de generalizare, de amplificare a esențelor și de accentuare a motivațiilor psihologice, având tangență cu o serie de arhetipuri mitice din imaginația populară. Caracterologia folclorică se referă la aprofundarea unui bogat material factologic și are legătură cu o serie de imagini ce redau moartea inițiată din sânul naturii, preluate, în bună parte, din subiectele mioritice. Modelul respectiv se regăsește în mai multe texte populare aflate în circulație, este vorba de baladele „Nevasta fugită”, „Nevasta alungată”, „Femeia prinsă de turc” în care realitatea socială a timpului istoric este exteriorizată prin intermediul unor viziuni arhetipale. În contextul semnalat, personajele epice vor fi integrate într-un spațiu sacralizat, condensat până la saturație de niște trăiri sufletești deosebite, este transfigurată o cosmogonie ontologică, cu deschidere spre o zonă a misterelor și a resorturilor mitice, apropiate de „viziunea prin suflet a unui fenomen primar” (Bălăeț, 1979, p. 35).

Cercetările întreprinse demonstrează ideea că un asemenea tip de texte lirico-epice înclină, îndeosebi, spre sfera vieții de familie, unde persistă „grupuri care se succed și pe care le unește un sistem unitar de raporturi” (Caracostea, 1969, p. 384), acestea fiind reglementate în corespundere cu anumite teme și principii ce vizează aspecte tipice din realitatea socială istorică. Astfel, nevasta fuge de acasă și pleacă în lume, fie din cauza anturajului familial nefavorabil, fiind alungată de soț, fie pe calea detașării de convențiile sociale impuse de comunitate:

„Pe sub deal, pe sub pădure,
Trece-o nevastă din lume,
Cu barizul aruncat,
Alungată de bărbat,
Cu pruncul nebotezat” (AF IFRBPH, 1966, f. 114-115).

Atunci când eroina, în drumul ei inițiat, este acostată de diferiți reprezentanți sociali, hoți, haiduci, lotri, uneori este întâlnită chiar și de „unii agenți zoomorfi” (Hâncu, 1970, p. 42), cerându-i să-și abandoneze copilul și să-i urmeze, ea îi roagă să mai îngăduie puțin, ca să facă „un legănuț”, pe care dorește să-l agațe

de creanga unui copac și, în felul acesta, pruncul să fie lăsat în grija ocrotitoare a fenomenelor naturale:

„Ploile când or ploua,
Pi pruncuț mi l-or scălda,
Codrul când s-a scutura,
Pi pruncuț l-or îmbrăca,
Vânturile când or sufla,
Pi pruncuț l-or legăna” (AF IFRBPH, 1968, f. 3-4).

Leagănul predispus pentru copilul lăsat în grija stihiiilor din natură capătă o funcție protectoare și devine „un element de protecție indispensabil”, „o amintire a originilor” (Chevalier, 1995, p. 202), dar și un topos folcloric cu deschidere spre estimarea unor sensuri primordiale cu un substrat mitologic străvechi. „Legănașu” aflat, „Într-un vârful de mlădinaș” (AF IFRBPH, 1966, f.114-115), „în vârful de paltinaș” (Taloș, 1973, p. 176) sau „de molidășu” (AF IFRBPH, 1982, f. 163-164) poate fi sesizat în analogie cu arborele sacru, un arhetip folcloric privit sub un unghi specific al raportului dintre mit și realitate. La fel ca și imaginea arhetipală a copilului mitic, arborele sacru constituie o proiecție simbolică venită din substraturi artistice adânci, el își trage originea „din mitologia arhaică dacică și daco-romană”, iar prin aceasta se are în vedere „sentimentul comuniunii dintre plantă și om” (Vulcănescu, 1985, p. 82), ce asigură legătura nemijlocită cu esențializarea conceptului despre „mitul codrilor și arborilor sacri” (*ibidem*, p. 82). Este conturat un diapazon empiric al cunoașterii umane unde legătura dintre om și tainele naturii se manifestă într-o procesualitate continuă, printr-un concept estetic și filosofic viabil.

Metafora mitică suplinește realitatea, ea contribuie la crearea unui cadru vizionar de o largă perspectivă unde au loc niște manifestări rituale. Dacă revenim la versurile din exemplul de mai sus, sesizăm, undeva în subtext, și o analogie cu un cântec de leagăn, dulce și odihnitor, murmurat pruncului ca să ne orienteze spre o lume de poveste, determinată fiind de sursele de inițiere mitică, care corelează elementele cosmosului cu cele pământești. Sfera arhetipală unde este plasat personajul epic indică cadrul mitic vizionar, pentru a demonstra inițierea într-un „sistem mitologic de referință, a unui spațiu etern, care nu dispăre și pe care fiecare îl descoperă prin confundarea în el însuși a meditației și contemplației interioare” (Bomher, 1994, p. 1). Astfel, pruncul lăsat în anturajul prielnic al naturii-mamă este ocrotit de Dumnezeu, de codru, de păsările cerului, de bunele ursitoare, care vor manifesta o atitudine plină de grijă și compasiune față de acesta, așa cum vom sesiza în situația poetică descrisă:

„Nani, nani, nani,
 Dragul mamei,
 Căci mama te va griji
 Și deseară îți va găti,
 Colibuță de nuele,
 Pătuleț de floricele.
 Și când vântul va bori,
 Dulce mi te-a adormi,
 Și când vântul a sufla,
 Iarăși mi te-a deștepta,
 În temeiul codrilor,
 În drumul tâlharilor” (Hâncu, 1977, p. 227).

În felul acesta, arhetipul mitic este orientat spre a dezvălui „un subiect cu ample valențe magico-simbolice în mitologia mai multor popoare”, fiind „investit cu funcții demiurgice și civilizatoare” (Hanganu, 2008, p. 79) și amplasat într-un context vast de probleme ale realității sociale de epocă. Motivul se caracterizează printr-o răspândire largă într-un context etnologic universal, cu orientare spre o structură narativă bine dezvoltată, cu situații tipice de viață în dezvăluirea unor aspecte „ale lumii sud-dunărene” (Cârstea, 1984, p. 133) și circulă la mai multe popoare din „zona sud-est – europeană” (Fochi, 1984, p. 158). Aserțiunea despre universalitatea acestui subiect este confirmată printr-o cercetare teoretică în studiile mai multor folcloriști. În această ordine de idei, Lilia Hanganu evidențiază niște similitudini cu folclorul bulgăresc, iar exemplul ce urmează în continuare demonstrează analogiile atât în plan tematic, dar și al inițierii arhetipale:

„Нани ми, нани, мъжко детенце!
 Тебе е майса Стара планина,
 До две елици – две мили сестри!
 Духне ке ветрец полюля ке те,
 удари ке дъждец окъпа ке те,
 дой ке кошута подои ке те”

„Nani, nani băiețel!
 Mama muntele-ți va fi,
 Brazii îți vor fi surori!
 Vântul te va legăna,
 Ploaia mi te scâlă,
 Ciuta te va alăpta”

(Hanganu, 2008, p. 89).

Există și situații când personajul epic este întrevăzut într-un „leagăn de mătase” – locul unde se vor săvârși actele ritualice fundamentale legate de creșterea inițiativă a copilului, de integrarea lui într-o atmosferă arhetipală specifică, determinată fiind de un evident mister existențial. De obicei, acest „leagăn de mătase”, așa cum vedem într-un text cules și publicat de Alexandru Amzulescu se află:

„Tuot în vârful de casă,
 Leagăn de mătase;

Vântu ni-o bătea,
Pe iel l-o legăna;
Frate cân a ninge,
Pă iel că l-o unge,
Și când a ploua,
Pă iel l-o scălda” (Amzulescu, 1983, p. 258).

O situație similară surprindem și într-o versiune greacă, de astă dată în centrul atenției transpare:

„Făt de aur vrui s-alint
Într-un leagăn de argint,
Făt de aur am veghiat
’n al său leagăn argintat” (Papahagi, 1970, p. 40).

Situația poetică descrisă denotă o asemănare tipologică cu vechile colinde populare, unde profilul mitic al pruncului transpare prin intermediul unor analogii metaforice de o evidentă semnificație sacrală:

„De sus plouă
Și mi-l scaldă,
De sus ninge
Și mi-l unge,
Zâne trec
Și mi-l aplec.
Vântul bate
Și mi-l leagănă” (Panfile, 1914, p. 55).

Prin arhetipul copilului aflat în sânul naturii se are în vedere „repetarea dramei mitice a eroului de pretutindeni și din toate timpurile”, un aspect definit prin „investirea lui cu atributele și destinul orfanului, a copilului prin excelență, adică a copilului primordial, în absoluta și invulnerabila lui singurătate cosmică, în perfecta lui unicitate” (Eliade, 1992, p. 83). De subliniat că în unele texte folclorice, în locul orfanului mitic, transpare chipul pruncului Iisus, acesta fiind relevat într-o aură de sfințenie, după cum sesizăm într-o culegere etnografică semnată de Traian Herseni. De astă dată însă, leagănul este amplasat „În vârful munților, / La poalele brazilor...”:

„Iar de clean de brad înalt,
Este un leagăn agățatu,

Dar într-însul cine doarme
Doarme bunul Dumnezeu...
C-așa crește Duhul sfânt,
Duhul sfânt pe-acest pământ” (Herseni, 1977, p. 180).

„Dumnezeu cel mititel”, „rază-n vârful muntelui, în crucile brazilor” (*ibidem*, p. 174), se regăsește, mai ales, în unele texte din repertoriul colindelor populare, unde întrevădem același scenariu de natură cosmogonică. De astă dată, copilul divin are menirea de a aduce oamenilor un mesaj de pace, liniște, bucurie sufletească:

„Bate vântul, leagănă-l,
La trei zile apleacă-mi-l.
Și-l apleacă ca să crească,
Pământul să-l hăznuiască” (*ibidem*, p. 175).

Elementele artistice se comprimă și capătă intensitate mai ales atunci când se face referință la un anturaj existențial sobru, unde are loc tainica comuniune a pruncului sfânt cu vietățile din natura înconjurătoare, cerbii, ciutele, păsările cerului, care nemijlocit participă la creșterea inițiativă a acestuia. Înconjurat de atitudinea grijulie a naturii-mamă, de cer, de ape, de păduri, luate toate împreună, acestea vor alcătui un cosmos liturgic existențial, unde este amplasat copilul sfânt, pentru a da expresie unui sentiment total de cucernică plenitudine în fața măreției universului, de preamărire a divinității, în analogie cu psalmii biblici. Pruncul Iisus, aflat în stihia cosmică a naturii, se va menține în acest spațiu sacralizat pentru a găsi o justificare ontologică a existenței sale universale. Plenitudinea trăirii se precipită printr-un dor de îngeri, transpus în maniera unui cunoscut verset biblic:

„Înger, îngerășul meu,
Ce mi te-a dat Dumnezeu,
Totdeauna fii cu mine
Și mă-nvață să fac bine” (*Carte de rugăciuni*, 2004, p. 45).

Îngerii, aflați în preajma orfanului mitic, îl vor însoți în itinerarul lui spiritual orientat spre un anturaj ocrotitor ca să-i confere o certitudine divină. Îngerii coboară lent din nemărginirea cosmică și se suprapun într-un cadru mitic vizionar, prin dramatica contemplare a rosturilor existențiale, fiind orientați spre recrearea unei situații marcate de taină și mister. Așa cum „lumea îngerilor, deși nu se vede, nu înseamnă că nu e” (Militaru, 1995, p. 1), tot așa și orfanul mitic este, la un moment dat, încadrat în „ceata îngerilor” ca să ne „învețe vrerile lui Dumnezeu” (*ibidem*, p. 1). Cu alte cuvinte, este exprimată dorința nestăvilită spre desăvârșire și puritate

sufletească. Este creionat un anturaj sobru, de o superioritate absolută, unde din adâncul necuprins al bolților albastre

„Îngeri vor veni,
L-or sui la cer
Și l-or face înger” (Taloș, 1973, p. 217).

În unele texte baladești, în urma contaminării diferitor specii folclorice, copilul e înfășat sau acoperit „cu flori de măr”, o situație artistică de profunzime arhetipală, care vine să ne sugereze ideea de germinație totalizatoare, înțeleasă în succesiunea sa dialectică. Căderea florilor de măr peste pruncul adormit în sânul naturii mai indică și „un simbolism cristologic”, „ideea statorniciei din veac a ritmurilor primare ale vieții” (Fochi, 1971, p. 27). Arborele cosmogonic și orizontul floral se precipită într-o atmosferă inițiatică, unde personajul baladesc este plasat într-o zonă a misterelor, a resorturilor mitice, acestea tragându-și originea din straturile adânci ale creativității populare. Autorul anonim este marcat de o revelație spirituală deosebită atunci când vibrațiile sufletului său însetat de candori se avântă spre a contempla din necuprinsul universului, „la codița soarelui”, „la crenguța mărului”, pe „Dumnezeu, mititel și înfășățel”, aflat într-un „legănel de argințel”, „înfășățel în flori de măr” (AF IFRBPH, 1968, f. 67).

În această ambianță sacrală, imaginea arhetipală a copilului poate fi substituită prin formele alegorice ale mitului și privită în corelație cu germinația totalizatoare a universului terestru, așa cum sesizăm într-un text folcloric „cu concepție mitică”, „nu numai mai vechi, ci și cel mai interesant dacă nu și cel mai frumos” (Papahagi, 1970, p. 41). Pentru confirmarea ideii, cităm versurile:

„Sus în vârful munt'elui
Este-o masă rot'elată,
D'e îngeri înconjurată.
Îngerii cân mă vădzură
Mare rugă-n ceri făcură;
D'e ruguța lor cea mare
Pomu' i-n rai se legăna-re” (Papahagi, 1981, p. 281).

Este profilat un univers, unde simbolurile și detaliile artistice capătă o funcție de prefigurare mitică, trăgându-și originea dintr-o lume arhaică de valori spirituale, prin perpetuarea unor straturi culturale străvechi. Prin transfigurarea acestor imagini de sorginte germinativă, pare că asistăm la un spectacol ceremonial, unde predomină armoniile primare, iar arhetipul mitic

se regăsește printr-o „magie a realului” (Cimpoi, 1985, p. 3), identificată cu aspectele primare ale vieții și materiei, cu perenitatea mitului solar existențial. Spațiul spiritual mitic se reconstituie prin împletirea diferitor elemente, fie de geneză biblică, fie prin exteriorizarea unui destin ancestral, căutător al absolutului, plâsmuitor al unor situații neobișnuite. La un moment dat, pare că întreg anturajul selenar al cosmosului capătă o certitudine divină, iar zânele care vin să hrănească copilul sfânt, aprofundează sfera inițiatică din această ambianță sacrală, orientându-l spre niște contururi de sorginte mitică:

„Zânele pe aici vor trece
Și la el că s-or întrece
Și din gură-a-ndopa
Și cu ap' l-a adăpa” (Taloș, 1973, p. 285).

Din această perspectivă, Ion Taloș are inspirația să depisteze o serie de imagini poetice unice, evidențiate în procesul de valorificare a textelor baladești despre jertfa zidirii, iar arhetipul copilului divin este privit în analogie nu numai cu fântâna, dar și cu o serie de motive tradiționale din folclorul nostru ritualic, exteriorizate prin perpetuarea unor straturi mitice străvechi. Odată ce au devenit fântână sau biserică, care să le asigure dăinuirea existențială, atât Meșterul Manole, cât și Ana, își vor asigura continuitatea vieții terestre și prin intermediul copilului mitic, o situație arhetipală de profunzime, ce dezvăluie și aprofundează ideea de perenitate, dar și o culminație a suferinței în necuprinderea cosmică. E semnificativ faptul că însuși actul inițiatic „de hrănire” a copilului are loc în preajma fântânei, analogia fiind determinată de „funcția experimentării sacrului” (Ispas, 2010, p. 14). Astfel, din monologul testamentar al eroinei din una din versiunile baladești, desprindem dorința acestora ca pruncul să fie dus:

„Acas în grădină,
Acolo la fântână,
La cei doi prunășei
Și-l pune sub ei.
Păsările or veni
Pe el l-or hrăni” (Taloș, 1973, p. 285).

Atât fântâna „cu apă curătoare”, cât și orfanul mitic din balada „Meșterul Manole” se află „între epifanie și sacrament” (Ispas, 2010, p. 14), privite din perspectiva funcționalității mitice, aceste motive relevă intensitatea elegiacă a substanței epice, exprimă o simbolică întruchipare a suferinței și jertfei.

În altă variantă, preluată de asemenea din colecția lui Ion Taloș, atestăm o secvență unde despărțirea mamei de copii este exprimată prin culminația emoțională a unor sentimente răvășitoare, de o evidentă efervescentă lăuntrică. Astfel, din testamentul femeii predispuse „zidirii – construirii”, în tendința de continuitate a vieții dincolo de tărâmul existenței terestre, eroina își exprimă dorința ca:

„Din două țâie a mele
S-or face două fântânele.
Copiii s-or adăpa
Și-or gândi că-i maică-sa.
Din două cosițe a mele,
Crește-or două vlădițele (mladicele),
Tu fă leagăn din ele.
Că din ies picioarele a mele,
Face-ar două legănele.
Vai, și din ieștea uăfișori,
Or crește doi pâlțișori” (Taloș, 1973, p. 284).

Predispus desacralizării, și de astă dată, elementul mitic capătă niște nuanțe suplimentare, în subtext, autorul anonim face referință la „complexul danaidic” predestinat „de natura vinei” (Caracostea, 1969, p. 10) din situația epică descrisă. Astfel, eroina se vede preschimbată în două „fântânele” de „adăpat” copiii, o sugestie metaforică a dăruirii totale, iar „din cosițele mele”, vor „crește două vlădițele” pentru „două legănele”, „din ieștea uăfișori” „vor crește doi pâlțișori”, de unde va contempla din neființă legănarea pruncului, pentru a veghea creșterea lui inițiativă. Prin desacralizare, elementele mitului danaidic suferă niște schimbări semantice noi, prin care se face referință la o scenă de profundă interiorizare lăuntrică. Iar atunci când „jertfa este îndeplinită” (*ibidem*, p. 185), „în semn de înălțare a lăcașului sfânt”, copilul rămâne ca să se mențină în această oază a luminii inițiatice, demonstrând prezența unui deznodământ, care exprimă „cele mai frumoase aspecte ale poeziei noastre populare”, dar și „ale poeziei populare de pretutindeni” (*ibidem*, p. 223).

În rezultatul cercetării, am încercat să demonstrăm numeroasele interpretări semiotice și estetice despre semnificația arhetipală a copilului mitic din tradiția folclorică românească, evidențiind cu perspicacitate gândul, că eposul nuvelistic este „un sistem deschis” (Crețu, 1980, p. 103), un domeniu de continuă resurrecție și evoluție, generator de sentimente, trăiri, revelații estetice fără precedent preluate din creativitatea folclorică. În planul funcționalității mitice, problema rămâne deschisă și pentru alte cercetări, fiind orientată să dezvolte și să aprofundeze „un adevărat cod axiologic al etnosului folcloric” (Cârsteian, 1984, p. 201) pentru

a dezvălui și a pune în circulație o serie de realizări de importanță colectivă, de o vădită semnificație etică, estetică, gnoseologică, de a promova valorile perene ale spiritualității populare cu durată menținerii lor în timp.

Referințe bibliografice:

- AMZULESCU, Alexandru. *Balada familială. Tipologie și corpus de texte*. București: Editura Academiei, 1983.
- BOMHER, Noemi. *Mit și mitologie eminesciană*. Iași: Editura Virginia, 1994.
- BĂLĂEȚ, Dumitru. *Eterna regăsire*. București: Editura Cartea Românească, 1979.
- CARACOSTEA, Dumitru. *Poezia tradițională română*. V. II. București: Editura pentru Literatură, 1969.
- Carte de Rugăciuni*. București: Editura Agapis, 2004.
- CHEVALIER, Jean, GHEERBRANT, Alain. *Dicționar de simboluri, mituri, vise, obiceieuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*. Vol. 1-3, București: Editura Artemis, 1994, 1995.
- CIMPOI, Mihai. *Magia realului*. În: *Boțu, Pavel. Scrieri alese*. Chișinău: Editura Literatura artistică, 1985.
- CÂRSTEAN, Stelian. *Balada și folclorul Moldovei de Nord*. București: Editura Minerva, 1984.
- CIOMPEC, Gheorghe. *Motivul creației în literatura română*. București: Editura Minerva, 1979.
- CREȚU, Tudor. *Etnosul folcloric – sistem deschis*. Timișoara: Editura Facla, 1980.
- ELIADE, Mircea. *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*. Iași: Editura Junimea, 1992.
- FOCHI, Adrian. *George Coșbuc și creația populară*. București: Editura Minerva, 1971.
- FOCHI, Adrian. *Estetica oralității*. București: Editura Minerva, 1980.
- FOCHI, Adrian. *Paralele folclorice, coordonatele lumii carpatice*. București: Editura Minerva, 1984.
- FOCHI, Adrian. *Valori ale culturii populare române*. București: Editura Minerva, 1988.
- ISPAS, Sabina. *Embleme și stereotipii. Pledoarie pentru o abordare diversificată a culturilor orale*. În: *Identitatea limbii și culturii române din perspectiva globalizării*. Volum îngrijit de Ofelia Ichim și Florin Teodor Olariu. Iași: Editura Trinitas, 2002.
- HANGANU, Lilia. *Subiecte, motive, imagini comune în folclorul epic al românilor și bulgarilor*. Chișinău: Editura Pontos, 2008.
- HÂNCU, Andrei. *Ciclul baladic pe tema vinderii femeii*. În: *Limba și literatura moldovenească*, 1970, nr. 2, p. 30-42.
- HÂNCU, Andrei. *Eposul baladic la moldoveni*. Chișinău: Editura Știința, 1977.
- HERSENI, Traian. *Forme străvechi de cultură poporană românească*. Studiu de paleoetnografie a cetelor de feciori din Țara Oltului. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1977.
- MILITARU, Vasile. *Șoaptele îngerilor și poemele nemuririi*. București: Editura Lumină din Lumină, 1995.

PANFILE, Tudor. *Crăciunul. Studiu etnografic*. București, 1914.

PAPAHAGI, Tache. *Paralele folclorice. Traduceri din poezia populară greacă*. București: Editura Minerva, 1970.

PAPAHAGI, Tache. *Grai. Folklor. Etnografie*. București: Editura Minerva, 1981.

RUSU, Aurelia. 15 iunie. Mihai Eminescu. În: *Buletin de cercetări eminescologice*. Serie nouă, 2005, nr. 2, p. 55.

TALOȘ, Ioan. *Meșterul Manole. Contribuție la studiul unei teme de folclor european*. București: Editura Minerva, 1973.

TEODORESCU, Alexandru. *Poezii populare românești*. București: Editura Minerva, 1973.

VULCĂNESCU, Romulus. *Mitologie română*. București: Editura Academiei, 1985.

Surse:

AF IFRBPH, 1966, ms. 164, f.114-115, Obileni – Hâncești, inf. E. Rotaru, culeg. E. Junghietu.

AF IFRBPH, 1968, ms. 134, f. 3-4, Dolinscoe (Anadol) – Reni – Odesa, inf. M. Ceclea, culeg. Gr. Botezatu.

AF IFRBPH, 1968, f. 67, Limanscoe – Reni – Odesa, inf. I. Roșu, culeg. Efim Junghietu.

AF IFRBPH, 1982, ms. 338, f. 161-163, Crasnoilc – Storojineț, inf. V. Șolcan, culeg. Gr. Botezatu, N. Băieșu.

Notă: Articolul a fost realizat în cadrul proiectului de cercetare 20.80009.1606.03 *Contexte socio-culturale autohtone și interconexiuni europene în creația populară și cultă din Basarabia (sec. XIX până în prezent)*, Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu”.